

EEN OLIFANT IN DE GANG

Er staat een olifant in de gang van het gemeentehuis en niemand lijkt dat vreemd te vinden. Ambtenaren lopen er behendig omheen en kijken er zelfs niet naar. Als ik iemand aanspreek en vraag wat die olifant daar in hemelsnaam staat te doen, luidt het enige antwoord: 'O ja, nu je het zegt! Ik had daar nog niet op gelet!' Een ander zegt schouderophalend dat het beest er al jaren staat en dat hij er geen last van heeft...

Ontkenning van of gewenning aan problemen. Het resultaat is meestal hetzelfde: er wordt geen oplossing gezocht. Het beeld van de olifant in de gang kreeg ik dagdromend tijdens een zitting van het college van Vorst, waar ik Vlaamse schepen was. Sommige problemen in Brussel bestaan al zo lang, dat er nauwelijks nog over gesproken wordt. Of dat men er niet over wil spreken. Ze zijn deel van het landschap geworden. Mobiliteit, veiligheid, netheid: ik moest niemand van mijn politieke collega's overtuigen van de ernst ervan. Maar als ik wees op een concreet geval en op de noodzaak van aanpakken, dan viel er meestal een verbaasde stilte. Net als met een olifant in de gang, had men er blijkbaar mee leren leven dat onze gemeente bijzonder moeilijk te bereiken was met het openbaar vervoer, dat het klachten bleef regenen over criminaliteit rond het Zuidstation, of dat het sluikestorten maar bleef toenemen. Want ook aan een olifant in een gang raakt men gewoon.

Het is net die gewenning die een van de grootste factoren is die ervoor zorgen dat politieke vernieuwing of om het even welke vorm van verandering in Brussel zo traag op gang komt. Mijn gemeente Vorst is een goed voorbeeld van die stilstand. Alles blijft bij het oude, omdat alles nu eenmaal is wat het is. De kracht van deze verblindende apathie overstijgt de partijgrenzen. Veel maakt het niet uit welke coalitie er aan de macht is. De aftandse Middeleeuwse Feesten blijven Vorst elk jaar teisteren, omdat niemand luidop durft te zeggen dat het misschien tijd wordt om eens te breken met die verlamme­nde traditie en vooruit te kijken, naar hoe we van Brussel echt de grootstad kunnen maken die zijn inwoners verdienen...

Maar de olifant van het heilige status quo laat zich blijkbaar niet gemakkelijk opzijzetten. Neem nu de entree van onze gemeente. Het is niet bepaald onder een glorieuze triomfboog door dat de bezoeker ons grondgebied betreedt. Maar ik bemerkte tot mijn verbijstering dat niemand nog leek op te merken dat wie met de wagen de Brusselse Ring verlaat en Vorst binnenrijdt, langs een van de meest afschuwelijke invalswegen van het gewest komt. Een efficiëntere manier om een passant meteen een vreselijke indruk te geven van Brussel kan ik me niet indenken. Alle kwalen van de stad worden er meteen getaleerd, alsof men de bezoeker een staalkaart wil tonen van wat er hier fout zit.

Een totaal chaotisch kluwen van willekeurig aangelegde open afritten dat het bestaande stadswefsel volledig vernietigd heeft, wringt zich tussen spoorwegen en oude industriële gebouwen. Leegstaande fabrieken staan al jaren te vervallen; enkel graffitikunst verleent wat kleur. Ergens verborgen tussen-

in vloeit de stinkende Zenne. Wie de moeite neemt om die trieste stroom te zoeken, overvalt een gevoel van plaatsvervangende schaamte. In die vreselijke omgeving lijkt het of de Zenne probeert te tonen hoe mooi hij en het landschap ooit waren. De rivier is de perfecte illustratie van de ondoordachte manier waarop wij zijn omgegaan met het menselijke en natuurlijke landschap. Niets is in de plaats gekomen van wat er vroeger was, tenzij lelijke chaos.

De Humaniteitslaan, wat een ongelukkige naamkeuze trouwens, is niet meer dan een vieze parking voor vrachtwagens die er ongestraft hun afval deponeren. Opengescheurde vuilniszakken, afgedankte meubelen, bouwafval en vuile matrassen geven de verbaasde voorbijganger meteen een waarschuwing over hoe het er in Brussel aan toegaat. Wie vuil te veel heeft, zwiert dat langs een verlaten invalsweg. Opruimen heeft weinig zin, want de volgende dag liggen er weer andere kapotte zetels of triestige matrassen...

Langs een trottoir, dat eigenlijk die naam niet waard is want geen voetganger waagt zich in deze sordide zone, staat een al maanden geleden uitgebrande elektriciteitscabine. De gemeente heeft ze afgezet met nadarafsluitingen. Weddenschappen over hoe lang ze er zullen staan, zijn open verklaard. Ik durf geen gok te wagen.

Wie wint, mag naar de Eiland Sint-Helenastraat, om aldaar een pint te gaan drinken in café L'Escale, dat zowat het triestigste café van Brussel moet zijn. Op de hoek van een straat die naar een totaal vervallen fabriek leidt, staat soms een witte plastic tuintafel met wat stoelen errond. Een eenzame Poolse vrachtwagenchauffeur drinkt er een glas, *omwalmd*

door de uitlaatgassen van auto's die naar de Ring razen.

Wat verder liggen de fabrieken van Audi, die in de jaren zestig een immens terrein vlak bij het kanaal hebben ingepalmd. Geen huisje bleef overeind, alles om de Duitse autofabrikant te behagen. Straten werden afgesloten en lopen nu dood op fabrieksmuren. Het oude station van Vorst werd afgebroken en is nu niets meer dan een opstapplaats in het midden van een industrieel *wasteland*, waar een verdwaalde reiziger nooit zou kunnen vermoeden dat hij op minder dan vijfhonderd meter staat van de eeuwenoude abdij van Vorst.

Maar wie elke dag voorbij de reusachtige fabrieken van Audi komt, of op de Humaniteitslaan rijdt, ziet de urbane chaos niet meer. Niets is erger dan gewenning aan chaos en lelijkheid. En de reactie van de gemeentelijke coryfeeën ligt in dezelfde lijn. Blind zijn ze niet, maar hun moedeloosheid lijkt wel een virus dat iedereen heeft aangetast. 'Ja, dat is erg', kreeg ik telkens als antwoord te horen als ik me luidop afvroeg hoe bezoekers tegen de entree in onze gemeente aankijken. Mijn politieke collega's gaven openlijk en zonder schroom hun onmacht toe. Alsof het een godsgegeven was dat de gemeente erbij lag als een vuilnisbelt, of dat alles een fout was uit het verleden en de verantwoordelijkheid van anderen.

Het is een merkwaardig fenomeen: België is een democratie, waarbij parlementen en regeringen wetten, decreten en reglementen vastleggen. Maar wie probeert iets te veranderen, wordt vaak gewezen op de onmogelijkheid ervan. Alsof een bezettende macht dat verhindert. Terwijl elke regel het gevolg is van een beslissing die democratisch genomen is. Maar het kluwen van beslissingsniveaus dat de politiek zelf geschapen

heeft, is zo ondoorzichtig, dat men vaak niet anders kan dan zijn onmacht toe te geven.

Het bestuur van Vorst is te klein behuisd. Nochtans is er in dit schitterende art-decogemeentehuis heel veel lege ruimte, bijvoorbeeld op de immense zolderverdieping. Maar volgens de zeer rigide reglementen van de dienst Monumenten en Landschappen mogen er geen ramen komen in het dak, hoezeer die ook in overeenstemming zouden zijn met de architectuur. Net zoals het enkel glas niet vervangen mag worden door dubbel glas, omdat dit niet past in de originele ramen: zo werd het Vorst, ondanks de ecologische aanwezigheid in het college, verboden evidente energiebesparende maatregelen te nemen.

Eerder hadden ambtenaren van die dienst maanden in het gemeentehuis doorgebracht om aan de hand van zorgvuldig genomen stalen te bepalen in welke kleur de noodzakelijke verfwerken mochten gebeuren. Ik vind dit een schrijnend voorbeeld van hoe door de politiek goedbedoelde maatregelen – de oprichting van een dienst die het architecturaal patrimonium moet behoeden – contraproductief werken en aan de controle van de democratie ontsnappen. Terwijl de dringend noodzakelijke werken niet uitgevoerd konden worden vóór de zeer gespecialiseerde ambtenaren het eens werden over de juiste kleur, bleef de zolder leeg. De enige oplossing voor de plaatsproblemen bleek dure nieuwbouw, die echter steeds weer werd uitgesteld om budgettaire redenen.

En zo bleef alles bij het oude, bij de verpletterende stilstand. Wie de majestueuze lokettenzaal van het gemeentehuis met een frisse blik bekijkt, ziet helaas niet alleen wat een architecturaal meesterwerk dit is. Hij zal vooral getroffen worden door

de opeenstapeling van willekeurig geplaatst en onaangepast meubilair, lelijke affiches en displays met tientallen folders en vooral de twee kartonnen carnavalreuzen die de prachtige ruimte domineren. Een visuele chaos die pijn doet aan de ogen, maar die niemand nog lijkt te zien.

Toen ik schepen werd, merkte ik dat op het dak van de toren van het gemeentehuis een boom groeide. Net als de olifant stond die er al jaren en niemand verbaasde zich er nog over. Erger nog: net als in de vreselijke omgeving van de Humaniteitslaan merkte niemand de boom op. Hij maakte deel uit van het landschap. Net als de te lang op de tram wachtende mensen of de matras die weer eens op de hoek van mijn straat gedumpt was. Misschien moet elk Brussels schepencollege worden verplicht om regelmatig het advies in te winnen van iemand die volkomen vreemd is aan de gemeente en dus vrij is van elke gewenning. Iemand die zijn natuurlijke verbazing kan uiten over dingen en toestanden die de bestuurders zelf al lang niet meer kunnen, willen of durven te zien.

WAAROM IK ONDANKS ALLES TOCH NOG ALTIJD GRAAG IN BRUSSEL WOON...

Vaak wordt me gevraagd of ik nog graag in Brussel woon. Die vraag verbaast me steeds, omdat ik hier al woon sinds 1976 en er eigenlijk nooit serieus over nagedacht heb om te verhuizen. Mensen stellen me die vraag omdat ze mijn kritische stukken over Brussel in de kranten lezen, of omdat ze in mijn vorige boeken zoveel bedenkingen bij het beleid van deze stad hebben gezien dat ze vermoeden dat leven in Brussel een beproeving is.

Ik heb er altijd van gehouden om de dingen te zeggen zoals ze zijn. Zoals gewone mensen die helemaal niets met politiek te maken hebben dat soms zonder nuance zeggen. Als burgers klagen over vuiligheid of veiligheid, luister ik en probeer ik niet te vervallen in politiek correcte antwoorden. Als ik dus ergens een olifant in een gang zie, zal ik niet stoppen me af te vragen waarom iedereen doet alsof hij daar niet staat. Dat heb ik de afgelopen jaren zo vaak meegemaakt: het bewust negeren van grote problemen in Brussel, omdat ze niet pasten binnen een ideologisch kader.

Toen ik het voor het eerst had over wat fout ging in mijn multiculturele buurt in Vorst, kreeg ik de volle laag van de politiek correcten. Een vooraanstaand journalist noemde me meteen 'racist'; een andere nagelde me aan de schandpaal als een 'oude reactionair'. Die beschimpingen draag ik graag als

eretekens, want mijn criticasters hadden geen enkel rationeel antwoord op de vragen die ik stelde in mijn artikels.

Ze deden me denken aan voormalig PS-minister Mathot, die kritiek op het groeiende overheidstekort verontwaardigd afwimpelde met het argument 'dat het vanzelf zou weggaan, omdat het er vanzelf gekomen was'. Net zo meende een zichzelf zeer au sérieux nemend deel van de linkerkant dat over samenlevingsproblemen niet gesproken moest worden, tenzij dan in ideologische en politieke termen, in grote schema's over klassentegenstellingen en het inherent asociale karakter van het kapitalisme en meer van die dingen. Met dit soort reacties kan men dan misschien succes oogsten bij zijn eigen achterban, maar de gewone burger, die elke dag geconfronteerd wordt met de problemen, luistert er in het beste geval met onbegrip, maar meestal met enig misprijzen naar.

Ik woon nog altijd met veel plezier in Brussel. In die mate dat ik niet geloof dat ik ooit elders zal wonen. Ik hou van grootsteden; ik voel me op mijn gemak in Parijs, Londen of New York. En nergens in België geven steden me een klein beetje dat grootstadsgevoel, behalve Brussel dan. Niet echt een Europese grootstad misschien, wel de enige stad in ons land die in de buurt komt van een metropool.

Het is aangenaam leven in Brussel. Daar heeft in Vlaanderen altijd een groot vooroordeel over bestaan. Ooit maakte ik een promotiefilm over Brussel in opdracht van een Vlaams-Brusselse minister, die zelf versted stond van de misvattingen die in Vlaanderen bestaan over onze hoofdstad. Zo werd de minister bij haar rondgangen in Vlaanderen herhaaldelijk ge-

confronteerd met naïeve vragen zoals ‘Zijn er wel kleuterscholen en parken met speelpleinen in Brussel?’ De aloude Vlaamse afkeer van de stad in het algemeen en Brussel in het bijzonder is nooit verdwenen. Ik maakte dan ook een film waarin vooral te zien was wat voor een charmante stad Brussel wel is, de groenste van het land overigens, een weinig bekend feit bij Vlamingen die Brussel in de eerste plaats associëren met beton.

Dat stadslucht vrijmaakt, merkte ik snel toen ik hier als achttienjarige student kwam wonen. Ik ging deel uitmaken van een stad waar ik wel mensen kende, maar die ik niet zoals in mijn kleine geboortestad Aalst systematisch tegen het lijf liep. De stad stond voor een bevrijdende anonimiteit, tegenover de vaak verstikkende voorspelbaarheid van ontmoetingen in de kleine provinciestad. Brussel was ook een beetje ‘the city that never sleeps’, met een nachtleven en onwerkelijke cafés, waar de mannen van de nacht ajuinsoep kwamen drinken wanneer iedereen sliep. Snel werd ik deel van een anonieme massa in een stad die toen, op het einde van de jaren zeventig, nog niet zo hard bruiste als nu. Die nog een voornamelijk francofone stad was, waar Vlamingen vaak verfranst waren en niet graag lieten horen dat hun moedertaal Nederlands was.

Ik ontdekte al gauw dat Brussel meer is dan het centrum rond de Grote Markt, de wijk waar ik woonde en werkte. Ik maakte kennis met negentien gemeenten en de vele wijken, die vaak onbekend en dus onbemind zijn bij wie zich nooit buiten het toeristische stadscentrum waagt. Ik leerde snel dat Brussel een boeiend mozaïek is van zeer verschillende dorpjes, maar met gewone mensen die er – zoals overal – het beste van proberen te maken. ‘De’ Brusselaar bestaat niet en de gemiddelde

inwoner van deze stad staat heel ver van de arrogante bourgeoisie die als afstotelijk cliché blijft leven in de hoofden van vele Vlamingen.

Dankzij mijn Franstalige vrouw leerde ik ook de Franse cultuur van binnenuit kennen en zag ik dat ook daar vooroordelen bestaan, maar dat die vaak het gevolg zijn van een gebrek aan kennis van de andere gemeenschap. Tijdens mijn jaren in Brussel zag ik alvast dat aspect veranderen: Vlamingen en hun cultuur eisten hun plaats op en slaagden erin de interesse en de bewondering van vele Franstalige Brusselaars op te wekken. Hun clichés over een ouderwetse Vlaamse boerencultuur moesten er snel aan geloven na het baanbrekende werk van kunstenaars als Anne Teresa De Keersmaeker, Wim Vandekeybus, Josse De Pauw, Jan Fabre of Gerard Mortier, die De Munt op internationaal niveau bracht.

Vlamingen manifesteerden zich steeds assertiever, zonder complexen over hun taal of afkomst. Ze werden een essentieel deel van de stad, die steeds internationaler werd. Toen ik er ging wonen, was het nog altijd de stad van twee gemeenschappen, Franstaligen en Vlamingen. Er waren migranten en andere buitenlanders, maar dat was nog maar weinig te merken. De stad verouderde en verloor inwoners: ik herinner me een krantenartikel uit het begin van de jaren tachtig over het dalende aantal Brusselaars, dat onder het miljoen zakte.

Hoezeer is dat veranderd! In 2012 is Brussel bezig met een spectaculaire demografische groei. Het moet zowat de snelst groeiende Europese stad zijn. Tegen 2020 zouden er 1.200.000 inwoners zijn. Vooral de internationalisering is indrukwekkend: voor minder dan de helft van de Brusselse gezinnen is de voer-

taal momenteel nog Frans of Nederlands en meer dan de helft van de Brusselaars spreekt thuis een andere taal. Dat is een gegeven waarmee Brussel nog nooit te maken heeft gehad, maar waar het rekening mee zal moeten houden de volgende jaren.

De gevolgen van de bevolkingstoename en de multiculturele samenstelling zullen indrukwekkend zijn en zich op alle vlakken laten voelen. Er moeten snel crèches en scholen worden bijgebouwd, er moet worden geïnvesteerd in woningen en er moet worden nagedacht over de sociale spreiding in de hele stad om gettovorming te vermijden. Als we niet willen dat de werkloosheid vooral bij jongeren ondraaglijke hoogten bereikt, moet er nu worden gewerkt aan gewestoverschrijdende samenwerking, want voor al die jongeren zal er nooit werk genoeg zijn in het Brussels Gewest alleen. Mobiliteit wordt zeker een probleem in een stad die nooit het openbaar vervoer als prioriteit heeft gehad, en waar de politieke leiders vaak blijven zweren bij de auto. En als er meer mensen komen, dan zijn er meer spanningen en dan komt het erop aan ook in preventie en repressie te investeren.

Die thematiek houdt me al jaren bezig. Ik ben niet alleen bezig met de problemen van Brussel vandaag, maar vooral met wat op ons afkomt. Wie dit minimaliseert, verzuimt zijn plicht als politicus of als journalist. Aanklagen wat niet werkt, lijkt mij essentieel, ook al geeft dit soms de indruk dat men niet van zijn stad houdt. Wie liefheeft, spaart de roede niet. Als ik wan-toestanden en slecht of niet aan toekomstige uitdagingen aangepast beheer aanklaag, dan betekent dat allerm minst dat Brus-

sel me niet langer dierbaar zou zijn. Wel integendeel, want: ik woon er nog altijd en heel, heel erg graag. En ik hou ook veel van olifanten. Zolang ze maar niet in de gang van het gemeentehuis staan.